

BANATUL LITERAR

ARTISTIC ȘI SOCIAL

Apare lunar

Director Fondator:
LUCIAN COSTIN

Redactor:
GRIGORE BUGARIN

Redacția și Administrația: Lugoj, str. N. Titulescu 35

Bibl. Univ. Cluj

Nr. 1434-1037

CUPRINSUL

- Nichifor Crainic: Cules de vii.
Grigore Bugarin: Treimea duhului românesc.
Lucian Costin: Poesia reprezentativă.
C. Miu Lerca: Păpăruga.
Florea Florescu: Timoțul legendar.
Grigore Bugarin: Umbra carului.
Mihail Lungianu: Viață fără de moarte și tinerețe fără bătrânețe.
Fane Geo Pajiște: Drum nou.
Gr. B.: Figuri Bănățene; Dr. A. E. Peteanu.
Folklor bănățan; Din colecția Grigore Bugarin.
Cronica literară: N. Iorga și cultura autentică; Nichifor Crainic: Puncte cardinale în haos; Dragoș Protopopescu: Fortul 13; N. Crevedia: Burueni de dragoste; Epigramistul M. Dr. Dan; Basmul lui Mihail Lungianu; Pompiliu Nicolau: Naționalismul constructiv.
Pavel Jumanca: Invățătorul și mediul Social.
Pagina Socială: Stat etnocratic românesc.
Revista revistelor: Sfarmă Piatră; — Gândirea.
Breviar.

BANATUL LITERAR

ARTISTIC ȘI SOCIAL

APARE LUNAR

Director fondator: LUCIAN COSTIN.

Redactor; GRIGORE BUGARIN.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: LUGOJ, STR. N. TITULESCU No. 35.

ABONAMENTE:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

200	Lei	anual	pentru	particulari
100	"	"	"	preoți și învățători
500	"	"	"	instituții
50	"	"	"	elevi
15	"		un	număr

Manuscrisele nepublicate nu se inapoiază. Cine primește un număr și nu-l restituie, se consideră abonat.

Nichifor Crainic: CULES DE VII

*Podgoria și-a tras un vâl august
De purpură, rugină și văpaie,
Iar strugurii' par ugere bălaie
Cu sfârcurile doldora de must.*

*Culegătorii toarnă din hârdaie
Și-mi dau din veselia lor să gust, —
E-al vițelor bogat holocaust
Și-un dor tomnatic rîsu-mi întretaie.*

*Podgorie rodindă cu prisosință,
Tu viață, poamă nezdrobotă 'n lin,
Aș vrea cu o năpraznică voință,*

*Ca strugurii într'un pahar cu vin,
Să te strivesc pe toată într'o credință
Și 'n ea să sting al lumilor suspin.*

NICHIFOR CRAINIC

Treimea Duhului Românesc

In loc de cuvânt introductiv pentru noua linie a
„Banatului Literar“

De subt dărămăturile cataclismului moral al așezământului social românesc modern, puțini s'au încumetat să scoată statuile tradiției și marmora culturii autentice. Indrăgostiții de adâncime românească, au împânzit țara cu echipe cari scormonesc obicei și civilizează gospodării. Munca e uriașă și laudabilă. Senzul muncii lor capătă înțeles în măsura în care satul e valorificat cu respectul tradiției și în lumina aurului culturii păstrată de el. — Satul românesc, în multiplele și variatele sale forme specifice regionale, dă unitatea etnicului românesc și specificul național. Visătoria moldoveană; spiritul practic oltean; dârjenia *de a fi* a ardeleanului geto-dac în gând și în faptă; spiritul de pamflet caustic al munteanului; marele suflet românesc din Pind și din Timoc; bănățeanul doinic și semeț, stăpân pe brazda lui din decebalic veac peste toate robiile și până acum în evul plinirilor de vis milenar, — sunt totatătea elemente de bază, neînțelese îndeajuns, neadâncite de diriguitorii culturii noastre: literați, sociologi, oameni de știință, oameni politici (în măsura în care politica e sociologie nu excrocherie democrată).

Sociologia monografică aplicată etnicului românesc, deschide drum și lărgeste orizont. — Complectată cu filozofia transmutării în mit a poetului Lucian Blaga și cu dinamizarea tradiționalismului, opera poetului Nichifor Crainic, sociologia capătă fond românesc. Linia de credință și de brazdă românească a „Gândirii“ dlui Nichifor Crainic; flacăra sufletului românesc desprinsă din paginile uriașului „Sfarmă Piatră“, revista dlui Al. Gregorian, precum și senzul adânc românesc al cotidianului „Universul“ condus de dl Stelian Popescu, constituie treimea duhului românesc.

Din aceste expuneri, doresc să desprind senzul unic: „Banatul Literar“, supus cerințelor vremii de azi.

pornește la noul drum călăuzit de torța gândirii lui Nichifor Crainic și în duhul cugetului său, pentru că în complecul de gând românesc, armonia gândului integral al dlui Nichifor Crainic, strălucește ca simbolul tradiției noastre.

Acest mare om de litere a putut vedea specificul culturii românești în adâncimi unde ochiul nu poate pătrunde fără să fie călăuzit de Nichifor Crainic.

Din totalitatea *specificului românesc*, noi cei dela această tribună, ni-am ales rumânitătea bănățană. Pe aceasta o slujim în linia gândirii lui Nichifor Crainic. Tindem spre valorificarea unui specific local românesc.

Dorim să legăm caracterul culturii românești din Banat de specificul celorlalte provincii, nu în sens de subordonare, ci de emulație. Deaceia voim să avem în acest „Banat Literar“ pagini oltene, ardelen, macedo-române, muntene, moldovene, așa cum avem în acest Banat suflet din sufletul tuturor românilor, din Tisa peste Nistru, și din Carpații Păduroși până în inima Pindului, înfrățit în baștina bănățană.

*

Înainte, pe aceleași culmi de foc cu „Gândirea“ și „Sfarmă Piatră“.

GRIGORE BUGARIN.

Drum nou*

*Privim imensitatea ce-o spintecă gândirea
Spre țărmi timpului ce trec de înfinit,
Și se sălășlucește în noi Dumnezeirea:
Desprinși din lut ne trecem spre vârful de zenit.*

*Curat azur de suflet și de simțiri trăim
Cărarea ni l trecută de stavila gândirii;
Simțim cum duhul nostru ni-l îndumnezeim,
— Sărbătorim superbul imensitofil Firit,*

FANE-GEORGE PAJIȘTE.

* Din volumul „Incrustări pe un bulgăre de lut“ în ms.

Poesia reprezentativă

Structura poeziei românești dela Enăchiță Văcărescu — Bolintineanu — Alexandri, — Eminescu — Goga, Iosif și Coșbuc poartă pecetea unei expresivități autentice românești. Ca și în pictură, s'a prezentat națiunii noastre în cele mai expresive aquarele, vitalitatea sufletului românesc.

Ilustra noastră individualitate, Nicolae Iorga, cel dintâi sămănător în tradiționalul „Sămănătorul“ a preconcept și încondeiat marea problemă: *literatura în slujba națiunii*. Acel „Sămănător“ pe care îl citeam ca licean cu atâta ardoare prin anii mai adolescenți, 1902—1905, trebuia să-și îmbrace frumoasa hlamidă, pentruca înnoit în „Cuget Clar“, să slujească problema continuității tradiționalului românesc punând destinul nostru literar pe meridianul naționalismului și tradiționalismului.

Aceste mari daruri ale unei epoce trebuiau, ba și vor trebui să treacă în noua epocă, dominată de acelaș titan Nicolae Iorga, alături de marele nostru Nichifor Crainic, *creatorul unui nou tradiționalism* în formele clasice ale epocii 1920—1937, în revista „Gândirea“.

„*Darurile Pământului*“, incomensurabila grandoare a poeziei noastre oficiale, în linia grandioasă a creațiunii, denotă și mai mult de cât ce spune micul coeficient logaritmice al presei noastre literare. Căci avem și o *presă literară* în stil de mare anvergură pentru problemele literare ale timpurilor noastre.

Demult, demult, am avut suprema grijă de a asculta copiosul verbalism și sufletul intrinsec alui Nic. Iorga. Un camarad neînfricat în marele domeniu al națiunii e Nichifor Crainic. Pe meridianul transilvânismului, au tins amândoi la diferențierea și potentarea valorilor: romancierii-poetii-prozatorii-dramaturgi, — toți la postul de comandă în literatura noastră, indiferent de regiunile țării. — Excludem deci din concepțiile noastre *inderizabilul provincialism*. Tot ce producem și creiem noi cei din Craiova, Cernăuți, Cluj, Timișoara, Constanța ori Chișinău — și alte centre — nu e decât vocațiunea atâtor

epoce: Fost-a „Junimea“ dela Iași, o scremătură provincială? Pardon, nu! Iat-o „Junimea“ la București în ultimele suflări muribunde! Ce a dat Craiova Bucureștilui!? Să ne întrebăm de o mie de ori și avem ce răspune de un milion. Luați literații bucureștenii după origine și veți vedea (chiar dela N. Iorga și N. Crainic începând) că provincialii sunt marii bucureșteni în literatura noastră de astăzi.

Dar, luați-i după nume și opere. Nu moralizăm, ci ne orientăm: — „scu“, sunt cei dela Cernăuți, Chișinău, Iași, etc. ca și cei din București.

Noi, „Banatul Literar“ vom afirma rolul poeziei reprezentative ale celor chemați la altarul de jertfă al educației naționale. Nicolae Iorga, ca un mare îndrumător al artei poetice, — Nichifor Crainic și școala sa gândiristă ca maeștri în arta poetică, ne vor avea pe noi alături, pe noi ceștialalți combatanți, ce încadrăm cu vervă tinerele talente în timpurile noastre. — Iată cum se împletesc vechile concepții cu noile concepții și se pătrează continuitatea tradiționalistă. Trebuie să regenerăm cu puteri eroice și regenerarea va veni prin cea mai sublimă coardă și vieții omenești: poezia în sublimul ei.

LUCIAN COSTIN

Timocul legendar

Câți vor fi auzit despre Timoc — această scumpă rămășiță romană alături de atâtea altele care sunt scrise pe harta Bulgariei și Serbiei; Osăm, dela Oescus, Ogost dela Augustus, Zam dela Almus, precum și nume de localități: Arcer dela Ratiara, Florentin dela Florentina, Niș dela Naissas — ne-o mărturișește numărul extrem de redus al personalităților de seamă din această țară, care, chiar după darea la iveală de către presă a ororilor care se săvârșesc acum acolo, n'au nici o atitudine hotărâtă, n'au nici un cuvânt de mângâiere.

Nu este nimic Să suferă cât pot și acești frați ai noștri, că destul au suferit ieri Ardelenii, Bucovenenii și Basarabenii. Nu este nimic, nu contează suferința a cinci sute de mii de români, când vaetul Pindului și Macedoniei — acolo unde se plănuișe de utopiști o Vlahie — s'a stins în nepăsare, poate pentru totdeauna.

Așa, imposibil altfel, trebuie să judece toți acei râvnitori la frâne, dar care nu știu ce este aceia dragoste de pământul acestei țări și de sângele acestui neam; acei care, alăptați la idealogii și principii străine de aspirațiile noastre, nu se'nfioară nici de limba aceasta dulce, atât de dulce, acolo, peste apele argintii ale Dunării, în Timocul dârz care sângerează astăzi sub sulii ucigașe, nici de eroismul cu care, în ciuda oricărui dominări politice străine, și-au numit, așa cum primiseră dela strămoșii lor romani, și apele și locurile.

În zadar cauți în însemnările despre acest timp să afli ce este el.

Totdeauna — din lipsa unei atente sfredeliri a realităților pe teren — s'a vorbit în termen evazivi. O greșală. A istoricilor în primul rând care, ferindu se să accentueze existența și însemnătatea acestor români în Dacia Aureliană, spre a nu fi cu un argument în plus în favoarea celor care negau formarea poporului românesc în nordul dunărean, au trecut peste ei ori au născocit teorii, care, din valoarea parțială pe care o au, au devenit generale. Citez, ca o curiozitate: românii din Timoc sunt emigranții din timpul domniilor fanariote sau, revărsarea unei populații bănățene!

E posibil? Dece Mihai Viteazul, trecea prin părțile acelea? Dece vom fi stăpânit odată Vidinul? Dece Matei Basarab le-a făcut o biserică în Vidin, azi considerată ca făcătoare de minuni?

Dar sunt, (dela/ un timp) mai înaintați, vederi și limpezi.

Citiți-l pe Mihail Kogălniceanu, voi cei care nu știți încă ce fel de soluțiune să dați Timocului, și veți afla dela el, grije neîntemeiată, la 1878, când se elibera Bulgaria, pentru acești români care își au o viață școlară a lor, și care sub Bulgari vor suferi cele mai aspre prigoniri! Răsfoiți memoriile întâiului nostru rege și vedeți: nu cumva se desprinde ceva din însemnările de acolo?

Timocul, cu doine și balade, cu basme și !rozi, Timocul care avea, pela anul venirii Regelui Carol I, pe lângă biserică și școala sa despre care învățați streini vorbesc cu admirație, își plâng trecutul.

Este poate — în sud-estul european — cel mai sguditor suspin pe care s'a înregistrat vreodată.

Timocul prin suferința sa a trecut din realitate în sfera unei alte lumi, a legendelor.

Căci sângele — când se varsă peste marginile închipuirilor noastre, — suntem ispitiți să-l privim de domeniul legendar. Este, într'adevăr ceeace se vorbește despre Timoc o realitate sau s'a plăsnuit o legendă?

Da. O legendă! E o nouă legendă a sângelui românesc care curge. Cea mai sumbră legendă a românismului.

FLOREA FLORESCU

P ă p ă r u g a

O țigancă corturară —
Pui'e'n ea de pui de cioară,
S'a 'mbrăcat cu tufi de boz
Scoici și bani și-a prins în coz,
Ghiocei pe la cercei
Cu purdei în jurul ei; —
Mândre solomândre'n fugă
Joacă 'n arșiță și 'ndrugă:
Păpărugă rugă,
Nu-i apă 'n borugă
Nici în rîu nu-i apă
Când turma s'adapă.

*

Mii de ani o 'ndeamnă 'n sânge,
Goală coapsa plină-și strânge
Și ursita ei urzină,
Lutului în lut și-o 'nchină.

Brună frunză arsă 'n brumă
Datinile'n sat o 'ndrumă
Trupu 'n verde să-l înoaie
Udă'n soare să se'ndoaie:
Duduloae-loaie
Dă-ne Doamne ploaie,
Ploită curată
Pentru lumea toată.

CONST. MIU—LERCA

Viață făr' de moarte și tinerețe fără bătrânețe.

de MIHAIL LUNGIANU

A fost odată, ca nici odată.

A fost odată un împărat.

Și 'mpăratul acesta era puternic, era bogat și fericit. Avea o țară mare și mănoasă, avea soție credincioasă și mai avea și trei feciori, frumoși ca trei bujori.

Se părea, vorb' aceea, că nimic nu-l mai lipsea și n'avea la ce să-i răvnească sufletul.

Aceasta până 'ntr'o zi, când veni la el o sluțenie de babă, zicându-i:

— Hei slăvite 'mpărate! Mare ești, bogății multe ai, ce folos însă de toate, că 'mbătrânești. Ii da într'o bună zi ortu' popii, ca toți muritorii de rând! Ute de ce venii eu, să-ți spui, că de-l avea ostași vrednici și i-i trimite să-ți aducă viață făr' de moarte și tinerețe fără bătrânețe, apoi ce mare bine și ce mare fericire ar fi pe tine și pe norodu' tău care te lubeste, cum lubeste sarea 'n bucate și lumina ochilor din cap.

Și plecând *iscoada*, s'a pus împăratul pe gânduri:

— Viață făr' de moarte!.. Tinerețe fără bătrânețe!.. repeta mereu, zile și săptămâni și ani, vorbele acestea, pân'ce ajunsese să năucească pe toți.

La or ce-i vorbea cineva, la or ce i se spunea, el nu rostea și nu răspundea altceva decât:

— Viață făr' de moarte!.. Tinerețe fără bătrânețe! Dacă nu-s astea două, toate-s zadarnice!..

Se minunau soție, copil și curteni, îl socoteau sărit din minți și căutau să-l arate, că așa ceva nu se poate, că-i peste legile firii, dar el o ținea una, că cine o sta să i aducă viață fără de moarte și tinerețe fără bătrânețe, o să aibă din parte-i împărăția jumătate.

Și s'au așezat atunci la sfat întâi cei ieșiți din sângele lui, cei trei feciori. S'au hotărât ei să plece, ca s'aducă tatălui lor viața făr' de moarte și tinerețe fără bătrânețe.

Și s'au legat între ei să pornească, rând pe rând după vârstă:

Întâi cel mai mare,
Care minte n'are,
Luându-și rămas bun,
C'un pac de tutun
Și-a pus flori la pălărie
Și-a ales cal de călărie,

Și-a luat haine de oremeneală
 Și bani mulți de cheltueală
 Și mi-a mers, mi-a mers cântând,
 Pe toți în cale 'ntrebând:
 — Unde, măre, să găsească,
 Zilele ca să lungească,
 Vre un leac, vre-o burueană,
 În vre-o apă, 'n vre-o poiană,
 Și unde-apoi tinerețe,
 Fără pic de bătrânețe?
 Și stau toți și se cruceau
 Și pe voinic căinau,
 C'ășa tânăr s'a scrintit
 Și'n lume, că mi-a pornit,
 Ca să afle, ca să ca'țe
 Ce subț soare nu se poate,
 O'ndelungă tinerețe
 Fără pic de bătrânețe
 Și viață, măi nepoate,
 Făr' să ai habar de moarte!

He, și mergând el așa hăulind și 'ntrebând, iacă-tă că mi-a-
 unge din urmă pe o babă — hârcă, slabă și' ghemosată, abia
 lărîndu și picioarele:

- La o parte, huidumă, că te-amestec cu pământu'!
 - Ba mai bine ai opri calu' și m'ai lua și pe mine!
 - Că ahhă ureabă n'am! University Library Cluj
- Ț'oiu fi de vi'un folos!

(Editura „Cugetarea“)

(Va urma)

Umbra carului

1. Prânz.

*Fiecare prânz al meu e praznic,
Fiecare gând al meu e paznic,
Pentru că pe brazde trupul mi-l hrănesc
Și'n duhul vechilor tradiții viețuiesc.*

*Odihna mea e pentru ca să-mi svânt sudoarea
Și să privesc 'nainte până unde suie 'n veac cărarea
Și-apoi la umbra carului desfac
În crucea mea de Doamne-Ajută prinz sărac.*

2. Somn.

*Prin somnul meu ameaza liniști lasă —
Mi-i capul pus pe fânul de mătăasă
Mă duc în vis cu liniști și minune
Ca sufletul pe fir de rugăciune.*

*Privesc în somn ogoare surîzînd
Și melodia brazdei cîntă 'n gând
Eu sunt plugar cu suflet rupt din mit
Să înțelegeți suflet am dorit.*

3. Bat coasa.

*Cu lovitură de ciocan subțil
Tățul coasei pentru vreme tîrziu
Ritm vremilor prin vreme trimt, —
Dar.. încă e ameazul liniștit.*

*Pe drumul de credință și de vis
Trudirile de mult mi-au fost trimis,
Trudirile trăesc lei în pământ și 'n zărl
Și cine nu cunoaște-a lor cărări?*

GRIGORE BUGARIN

Dr. Aurel E. Peteanu

Directorul liceului „Coriolan Brediceanu” din Lugoj, dl profesor Dr. Aurel E. Peteanu, a împlinit 30 ani de muncă pe teren publicistic. Asociația presei din provincie în frunte cu dl G. M. Ivanov, președinte, a hotărât să sărbătorească acest eveniment. — Se pare că în comemorarea marelui român Aurel C. Popovici se va încadra și sărbătorirea Dlui Dr. Aurel E. Peteanu, la începutul luni Februarie a. c.

Gestul ziariștilor din provincie e binevenit pentru că dl Dr. Aurel E. Peteanu, a binemeritat dela neam străduințele sale variat depuse în slujba culturii românești de aici. — Ne face o deosebită cinste din prilejul ce ni s'a putut da ca să evidențiem calitățile profesorului și publicistului Aurel E. Peteanu, om cu vaste cunoștințe literare și o valoare intelectuală a provinciei noastre.

Ispitiți de munca sa depusă în toate domeniile, îl asemenim cu propriul nostru destin în timp. Invățătoriți de o civilizație și o cultură străină de sufletul nostru, am acoperit, ca nu cumva să se strice, duhul specificului nostru ce se cerea valorificat în esența lui curată, un îmbrobojit cu tot ce a venit din afară. Dr. Aurel E. Peteanu s'a știut feri de tot ce i-ar fi putut strica frumuseția cugetului său și a sufletului său și s'a păstrat întreg și românesc în toate condițiile și vremile. Așa se explică de ce istoriografia bărbaților de seamă români bănățeni și a poeziei populare româno-bănățeană, a găsit în dl Dr. Aurel E. Peteanu un om cu o activitate permanentă și crescândă.

La jubileul de 30 ani, ne bucurăm că am găsit în dl Dr. Aurel E. Peteanu, omul cu vigoarea primului început, și-i dorim îndeplinirea misiunii ce și-a luat-o pentru valorificarea spirituală a mândrului Banat.

(gr. b.)

Din Colecția Grigore Bugarin

Noaptea-i mândră că-i cu stele,
Draga — cu ochi de mărgele;
Noaptea-i mândră că-i cu lună,
Draga — cu inimă bună.

Și pădurea cu izvoru,
Ca mândruța mea cu doru.
Pădurea cu păsărele
Mândra mea — cu dor și jele.

Pădurea cu floricea:
Dor pân la mândruța mea;
Pădurea cu cântec lin
Și mândruța — flori de crin.

Nota colecționarului: A se observa acordul între mediu și om, admirabila armonie între elementele naturii și între substratul erotic al acestei splendide poezii populare.

După toate probabilitățile, autorul acestui cântec trebuie să fie un cioban din munții Semenicului. La ediția definitivă a colecțiilor mele, voi documenta de ce variantele din alte regiuni nu pot fi poezia de bază.

CRONICA LITERARĂ

Nicolae Iorga și cultura autentică.

Ofensiva luată de către savantul și universal apreciatul om de litere Nicolae Iorga, împotriva prostituției literare românești cu care ni-a „delectat“ o seamă din „marile“ edituri „românești“ (!) pe a căror uși siguranța statului a pus pecetea, a fost salutată de întreaga presă românească scrisă de oameni cu minte sănătoasă, așa cum se cuvine unei acțiuni sortite să lămurească problema culturii noastre.

Omenia și bunul simț ce se desprinde din paginile „Cugetului Clar“, Noul Sămănător al dlui Nicolae Iorga, e hrană sufletească dată unei generații cu sufletul viciat de acea literatură (!) a atâtor excroci ai scrisului românesc de acum. Din puzderia asta de romane sexuale, nu o să rămână pentru posteritate decât documentul gustului estetic păcătoșit al generației de azi.

Dacă Maurice Decobra, Pitigrilli, Lawrance, au putut să și achiziționeze averi fabuloase cu madonele alea din tren, fecioare de 18 carate, armăsarii doamnelor, orizontale și verticale, pentru ce jidănașii din Bucureștii noștri cari n'au ieșit încă din găoace, („celebrități“ ca Peltz, Isaia Răcăciuni, Mihail Sebastian și o seamă de imbecili despre cari vom mai pomeni aici) nu s'ar învărti pentru deplina asigurare a ficatului de găscă și mocioliei de usturoi necesară pentru hrana de toate zilele? Și-atunci, profitând de liberalismul spiritual a-l vremii, au năvălit în librării cu „petece de negreață“ și cu toată otrava literaturii lor. Ei îndepălinesc și o mare misiune! porunca de ucidere, a Talmudului.

„Noul Testament“ al Mântuitorului Isus Cristos, nu poate sta în biblioteca tânărului din clasa VII-a de liceu. Cartea scrisă pentru veșnicie nu poate satisface gustul adolescentului, dar acele „romane la modă“ și poezii ultra moderne, îi răpesc o bună parte din timp și-l împiedică să-și câștige la vreme cultura generală necesară. Și cât durează aceste romane și poezii? Cât un model de pălărie de damă.

Acțiunea dlui Nicolae Iorga e purificatoare și îndrumătoare. I s'au adus acuze de anumiți „esteticieni“ români că d-sa distruge opera de formare a publicului cititor și că îndrumă lumea să nu mai citească. Și-așa scriitorii noștri de azi nu pot trăi din scrisul lor, ci sunt nevoiți să-și cheltuiască prețiosul lor timp ca funcționari ori reporteri la ziare. Dl Nicolae Iorga nu distruge, clădește promovând literatura bună și înlăturând literatura rea.

Citiți revista săptămânală „Cuget Clar“ (Noul Sămănător) pentru orientare literară și pentru literatură sănătoasă.

Nichifor Crainic: Puncte Cardinale în haos. **Editura „Cugetarea“.**

Dintre cărțile de căpătâi ale culturii românești în veacul XX, „Puncte cardinale în haos“ rămâne cartea de la răscruce, așa cum a rămas în începutul acesta de veac toată opera poetului și marelui doctrinar creștin, Nichifor Crainic. Scrisă în duhul autohtonismului românesc, opera aceasta, desvăluie drumurile nebatătorite, cari duc pe cellalt tărîm, al rumânității noastre: cultura specifică. Preocupările culturale ce formează azi caracteristica intelectuală a unor domni cari se afișează gânditori, nu au nimic comun cu sufletul mare românesc, izvorul artei și a culturii specifice. Intelectualii noștri sunt absorbiți în întregime de problemele culturale ale apusului și în deosebi ale Franței, voind să trasplanteze în pământ românesc, gândul răsărit pe malurile Senei. — Acești „intelectuali-anexă“ după cum îi definește dl Nichifor Crainic, sunt mulțumiți dacă pot maimuțări ceiace se gîndește la Paris. Tradiționalismul îl consideră static atunci când el dinamizează posibilitățile de creiere a culturii românești autentice.

Cartea dlui Nichifor Crainic, cuprinde 14 capitole, puncte cardinale în haosul gândirii dela noi. — Teza specificului românesc, e debătută cu argumente puternice. Iată o carte merită să însănătoșească suilețul bolnav de otrava scrisului care consideră arta și cultura un produs peste hotare etnice atunci când ea nu poate fi de cât un produs exclusiv național. Etnicul și eticul s'au încheiat în această carte într'un amalgam temeinic combinat.

Dragoș Protopopescu: Fortul No. 13.

Dacă un roman e merit să înfățișeze o stare psihologică sau socială dintr'o epocă, ilustrând pentru posteritate sbuciumul și luptele unei generații sau lăsând document despre starea de spirit a unei vremi, atunci „Fortul No. 13“, a încheiat între scoarțele sale tumultul unui mare sbucium pentru înlăturarea unei mari nedreptăți sociale, făcute neamului românesc, la începutul ființei sale ca popor în hotare etnice aproape firești ori suficient de firești pentru a se cerbici în lupta necesară pentru îngrădnicirea lui așa cum istoria o pretinde.

Generația eroică a naționalismului românesc de acum, a găsit în dl Dragoș Protopopescu un interpret capabil de subtile analize psihologice, iar literatura română autentică un riguros mînuitor de condei. Eroii din acest puternic roman analist, îndură asprimea temniței cu credința fermă că victoria lor va veni și odată cu ea victoria neamului. Stilul, presărat cu dese scăpărări de sănătos humor, înviează cetitorul și-l menține în permanent contact cu paginile acestei minunate cărți. Editura „Cugetarea“, singura editură mare dela noi, care are drept punct de

plecare promovarea literaturii românești cu adevărat sănătoase, și traducerea în românește a operelor literare străine, de universală valoare, a achiziționat în „Fortul No. 13“, un cap de operă literară.

N. Crevedia: Burueni de dragoste.

Aceiaș mare și românească editură „Cugetarea“ a dlui P. C. Georgescu Delafras, a lansat marele succes de librărie, romanul „Burueni de dragoste“ al fecundului poet, romancier, polemist și ziarist, tânărul N. Crevedia. Autorul volumelor: „Epigrame“; „Bacalaureatul lui Puiu“; „Dragoste cu termen redus“; „Antologia epigramei românești“ (în colaborare cu Al. C. Colotescu-Neicu); „Bulgări și Stele“ — versuri (premiat de Soc. Scriitorilor Români), apărute deja, anunță volumele: „Antologia poeziilor bulgari“, — „Bacalauriatul lui Puiu“ — comedie în 3 acte; „Mămăligă“, roman și „In vizită, la curțile balcanice“ — reportaj.

„Burueni de dragoste“ e un roman autobiografic scris într-o limbă românească magistrală, de un farmec nebănuit.

Di N. Crevedea e un maestru al dialogului. Eroii săi trăesc așa cum numai la Caragiale s'a întâmplat până acum. Fenomenal ritm de acțiune. Puternică expresie. Humorul îndrăcit se atinge unde și unde cu nostalgia copilăriei rurale al acestui fecund scriitor român și atunci stilul său capătă variate culori de curcubeu. Eroii sunt vii. După ce ai citit cartea, n'ai decât să închizi ochii și-i auzi stând de vorbă, îi vezi gesticulând.

Romanul „Burueni de dragoste“ e o expresie idelă a burgheziei românești de azi.

Epigramistul M. Ar. Dan, președintele societății scriitorilor români bănățeni „Altarul Cărții“, om de duh și de inimă, continuă să colaboreze la diverse reviste literare din țară, cu aceeaș fecunditate ca și până acum. După cele două volume de epigrame: „Drăcovenii“ și „Epigrame“, cari l-au situat alături de măștri epigramei românești Cincinat Pavelescu, A. C. Cuza, N. Crevedia și Al. C. Colotescu Neicu, dl M. Ar. Dan, pregătește un nou volum de epigrame, al cărui titlu nu l-a fixat încă. Ne bucurăm din tot sufletul că animatorul mișcării literare românești din Banat, organizatorul acestei mișcări și sufletul ei, străbate din succes în succes, atrăgând serios luarea aminte lumei literare românești, despre activitatea ce o desfășoară Banatul și ritmul vioi cu care merge spre o situare de frunte la ansamblul culturii românești

Basmul lui Mihail Lungianu.

Creangă, Eminescu, Ispirescu și Dulfu, au dat duh basmului românesc în gradața personalității lor și i-au dat viață în puternicia etică a sufletului lor. Basmul lui Mihail Lungianu, e scris după categorii de vârstă și păstrează în toată strălucirea inițială

epicul rural, grandios de românesc, așa cum îl pătrăm fiecare dintre noi în ungherul de suflet unde am culcat copilăria noastră, în pat de azur și de vis. Dar Mihail Lungianu a basmuit tot ce istoria noastră a avut înduioșător Chipul de inger al Principiului de Românie-Mare, Mircea, a fost trecut în nemurirea legendei, unde se poate citi în sufletul Mumei lui, cu litera de lacrimă a marelui povestitor Mihail Lungianu Copilăria mea a împrumutat vis din povestea lui Mihail Lungianu și ori de câte ori simt necesitatea întoarcerii în copilărie, citesc o poveste, o legendă, un basm de Mihail Lungianu. Ni-i atât de aproape cum amintirea bunei mele mame. E atât de apropierea între vorba domolă a mamei mele și între vorba basmului lui Mihail Lungianu!

Indem de aici, din această tribuna a literelor românești bă-nățene, pe ori ce părinte să înfrumuseze copilăria copiilor lor punându-le în mâini poveștile lui Mihail Lungianu. Iși fac o mare datorie de părinți și educatori.

Naționalismul Constructiv al d. Pompiliu Nicolau, profesor la politehnica din Timișoara, apărut în editura „Cugetarea“, a venit în începutul acesta de an, să îndrepte cărări către inima neamului. Teza naționalismului în țara noastră, pusă vertical de doctinarul Nichifor Crainic a găsit expresie în sufletul tuturor celor cari au privit cu infrigurare în viitorul românesc. Și, oameni de minuțioasă cercetare științifică, cum a dovedit a fi dl Pompiliu Nicolau, au pus materialul unor temeinice documentări, pentru a se dovedi că naționalismul curat și sincer, e singurul chemat să guverneze destinul românesc.

GRIGORE BUGARIN

PAGINA SOCIALĂ

Stat etnocratic românesc

România a fost și trebuie să fie statul național al Românilor.

Statul e organizarea dinamică a națiunii prin voința și puterea românilor neaoși.

Națiunea apare pe scena istoriei organizată de stat; fără stat propriu ea nu însemnează nimic.

Statul nostru e monarhic prin toată istoria lui. Monarhia e coloana vertebrală a istoriei românești; e principiul de continuitate al statului nostru. Coroana Regelui român simbolizează gloria neamului nostru.

Creat prin puterea noastră, statul nu poate dura

decât prin voința noastră. Garanția durabilității lui este etnografia. Stat naționalist însemnează stat etnocratic, adică stat care există prin puterea neamului nostru.

Statul etnocratic se deosebește profund de statul democratic. Statul democratic se întemeiază pe numărul populației fără deosebire de rasă și de religie; temelia statului etnocratic e pământul și neamul românesc.

Statul democratic e mai mult un birou de înregistrare.

Statul etnocratic e voința de putere și de mărire a națiunii române. Factorii lui principali sunt: pământul, sângele și credința.

Pământul neamului românesc are astăzi și locuitori de altă rasă și de altă credință. Ei au ajuns aici fie prin năvălire (ca ungurii), fie prin colonizare (ca germanii), fie prin infiltrație vicleană (ca evreii). Astfel statul nostru are și cetățeni minoritari, creștini și evrei. Fiecare dintre ei, ținând la neamul lor mai mult decât la neamul nostru, nu ne înfățișează garanții de siguranță în organismul statului.

Evreii sunt o primejdie permanentă pentru orice stat național.

Experiența altor state ne învață că, orice minoritar intrat în organismul statului e un element de dizoluție și de ruină. Din aceste constatări decurge necesitatea de viață pentru România de a fi stat exclusiv etnocratic. Numai românii neaoși, cari ei l-au creat prin sacrificiul sângelui lor, garantează durabilitatea statului.

Minoritățile aflătoare în statul român trăiesc sub suveranitatea lui etnocratică. Suveranitatea noastră etnocratică nu va cunoaște nici o putere din afară cu pretențiunea de a tutela minoritățile din țara noastră.

Minoritarul care, prin actele lui publice, se dovedește dușman al statului etnocratic român își pierde dreptul de cetățean român și va fi expulzat.

Funcțiunile principale ale organismului etnocratic al statului sânt:

Biserica și cultura națională; Apărarea națională; Sănătatea publică; Justiția, Economia națională alcătuită din: agricultură, industrie, comerț, căi de comunicație, etc.

În dependență de aceste funcțiuni stau:

Finanțele și Afacerile străine.

Învățătorul și mediul social

Este cunoscut de toată lumea înțelegătoare marelui rol ce-l are învățătorul în viața satului. Dânsul nu este funcționar cu în-delețniciri șablonice și îngrădite de norme fixe și legi categorice de executare în îndatoririle sale. Învățătorul și cel de ieri și cel de azi, are în fața sa orizontul larg al vieții sociale cu toate ale sale trebuințe și nevoi. Dânsul trebuie să fie călăuză luminată și neobosită pe cărările cu atâtea cotituri și atâtea prăpăstii, ce ascunde viața de azi cu nenumăratele sale surprize și greutăți ce se ivesc la tot pasul. Toate acestea cunoscute îndeobște și nu vor fi prea greu de înțeles.

E mai greu însă de cuprins felul, modul, cum va putea acest factor de importanță în progresul neamurilor pământului să se descurce în drumul său, ca să-și împlinească chemarea sa atât de multilaterală.

În lumea mare, singuratecele așezări omenești, își au modul lor de a fi, de-a vieții. Anii mulți, ce s'au scurs, împrejurări felurite de trai, condiții de climă și atmosferice, bogăția solului și felul producțiilor sale, datini, moștenite sau însușite în cursul vremii — toate au contribuit ca așezările neamurilor sau ale aceluiaș neam, să difere, mai mult sau mai puțin, una de alta, după loc, formând *specificul regional*.

Românul din fire este conservator, mai mult decât multe alte neamuri, o calitate vrednică de remarcat, căci printr'nsa ne-am susținut în toate vremile, în tot trecutul nostru de necaz și amărăciuni. Noi, din fire, păstrăm cu mult fanatism, cu multă îndărătnicie moștenirea transmisă din generație în generație, din cele mai vechi timpuri până și până azi. Păstrăm cu scumpătate atât marile însușiri comune, cari formează caracteristica neamului nostru întreg, dar păstrăm cu aceeaș tărie și anumite însușiri locale cari formează particularitatea unei regiuni *specificul său*.

Progresul oricărei grupări omenești, de orice natură ar fi el nu poate fi făcut nici în fugă și nici după norme împrumutate din vecini, sau impuse de sus. Este o dezvoltare lentă sau și mai accelerată, a calităților păstrate în sânul așezărilor omenești, la care se vor încopcia cu multă iscusință înnoirile aduse de vreme. Tot ce e nou iscodit va trebui să fie cu măsură adaptat la mediul social local.

Am atins în treacăt elementele de viață socială din domeniul satelor noastre. Ne vom ocupa acum de rolul nostru al învățătorilor. Leșit de pe băncile școlii, învățătorul tânăr aduce cu sine, înmagazinare de cunoștințe teoretice, mai redusă sau mai din care a leșit. Va mai aduce un grad oarecare de însuflețire

spre muncă, dar o foarte slabă orientare socială, datorită vârstei și vieții izolată de internat, cu reguli și norme rigide, de multe ori exagerate. Aruncat de vârtejul vieții în cine știe ce sat străin de dânsul și ca indivizi și ca mediu de viață, se poticnește din primele sale încercări. La aceasta mai contribuie și situația sa de „*cerșetor intelectual*” și răutatea omenească a feluritelor elemente locale sau din afară și tânărul începțiile și toate amărăciunile sale. Va rămâne mic numărul acelor, cari vor putea să-și păstreze entuziasmul până la capăt.

Am spus că progresul social numai așa poate lua avânt, dacă va fi încopciat tradiției. Invățătorul satului nostru, din acest motiv va trebui să cunoască mai întâi mediul social, în mijlocul căruia trăiește, până în cele mai mici și mai neînsemnate amănunte ale sale. Tânărul din partea locului se va conforma ușor acestei legi firești. Dânsul, cunoscând împrejurările locale cu toate nevoile și necesitățile de viață obștească și individuală, va găsi mai ușor și mai în grabă calea cea bună, punctele de orientare și directivele îndatoririlor sale. E mai greu însă acest lucru pentru tânărul venit de pe alte planuri, cu alte tradiții locale cu alte împrejurări și cerințe de viață diferite. Nu toți se vor putea adapta mediului cu ușurință, deși aceasta este prima și cea mai de seamă îndatorire. Nu poți clădi opera ta, până ce nu cunoști bine solul. Nu vei face așa? Toate încercările tale vor fi șubrede dezvoltă, după capacitatea sa și după împrejurările dela școală și mai târziu, sau mai curând, se vor năruși și vor dispărea fără urmă.

Tendința noastră a tuturor este să dăm neamului nostru o *educație unitară națională* cu un singur gând și un singur ideal. Trebuie să dispară din sufletul nostru idea provincialismului, în marea concepție de stat, de îndatorire cetățenească. O știm aceasta cu toții, avem și pată această credință în sufletele noastre și ne știm s'o întărim. Dar tocmai în serviciul marelui nostru ideal național, trebuie să *cultivăm calitățile specifice regionale*, să cultivăm tradiția concreșcută în cunoștința individului ce alcătuiește societatea. Tot ce e bun, tot ce e de folos și se păstrează cu drag și scumpătate în sufletele noastre, toate obiceiurile, datinele felul de-a fi și a vieții... sunt comori neprețuite, cari, cultivate, respectate și contopite în marea și puternica individualitate a neamului, dau țării de viață, croiesc viitorul.

Invățătorul se va coborî în sufletul săteanului să-l cunoască, să-l înțeleagă și de aci va porni spre zările de lumină și progres.

„*Banatul literar*” și-a făcut o linie nouă. Vrea să facă din „*regionalismul cultural*” o emulație culturală românească dela provincie la provincie, tinzând spre scopul unic: *cultura specifică românească în general*. Invățătorii, cari trăiesc în nemijlocita apropiere a poporului dela sate, vor putea scormoni în sufletul acestui popor, desgroapând din adâncurile lui atâtea comori sufletești ascunse, cari, scoase din lumină și comunicate reciproc dela provincie la provincie, vor îmbogăți tezaurul nostru de cultură națională cu prețioase valori.

PAVEL JUMANCA

Sfarmă Piatră

Uriaşul a cărui cuvânt răsună ca un corn voevodal peste tot rotogolul României, în fiecare Joi dimineaţa, cheamă sufletul ţării la luptă.

Cremenea vorbei lui Nichifor Crainic; străfulgerările de gând românesc ale neînfricatului Al Gregorian; cumiţenia scrisului documentat al lui Septimiu Bucur; cuvântul de sănătate spirituală al lui Ovidiu Papadima; orizontul larg deschis de litera lui Pan M. Vizirescu; româneasca plugărie din articolele lui Octavian Neamţu; tinereţea robustă a lui Valeriu Bora; vorba de azur a lui Grigore Popa; spiritul de energică atitudine a lui Emil Boroianu; ritmul de idei al lui Vintilă Horea; aderenţa la spēcificul românesc în cuvântul cumpănit al lui Axente Sever Popovici; poesia cu suflet românesc scrisă de Petre N. C. Paulescu; desvăluitorul de putregai francmason C. D. Fortunescu; — sunt tot atâţi sfărâmători de minciună şi îndrumători spre culmea adevărului social al nostru şi numai al nostru.

Cine dintre dvstră nu şi-a adăpat sufletul la izvorul din pisc de munte românesc, izvorul lui „Sfarmă Piatră“?

„Gândirea“

„Gândirea“ este seva care urcă în toţi gorunii, în toţi ulmii şi în toţi brazii ţării sporul de viaţă şi de cântec al pământului românesc“. (Al. Gregorian, „Sfarmă Piatră“, An. III No. 59, Joi 14 Ian. 1937).

Revista scrisă pentru cugetul românesc de către cei mai reprezentativi scriitori ai neamului nostru, a pşit în anul al XVI-lea cu problema-izvor de suflet românesc, ortodoxia noastră creştină. Nichifor Crainic a făcut din această revistă monument de artă şi de suflet românesc. Nici odată publicistica românească nu a orientat spiritele în lumea marelui nostru destin aşa cum a dat linie simţirii româneşti „Gândirea“.

Epoca începutului de cultură autentic-românească,

adolescența veacului XX, rămâne ilustrată de „Gândirea” așa cum a rămas ilustrată de ardeleni epoca începutului de conștiință națională. Mult se va topi din scrisul românesc actual în fața viitorului care de pe acum se recere înțeles, dar va rămâne ca stea de călăuză pentru evoluția culturii românești „Gândirea” și gândiriștii și va rămâne duhul director al acestei reviste: Nichifor Crainic, ca singurul creator al spiritului autentic românesc. Nu s’a ivit un fenomen similar dela Eminescu până azi. Uriașa individualitate a poetului Nichifor Crainic a creat posibilitatea intrării în dinamica specificului românesc. A creat școala menită să poarte făcția literaturii noastre. Toată poezia mare și adâncă a veacului XX a isvorit din poesia lui Nichifor Crainic.

Personalitatea intelectualului Nichifor Crainic a fost spiritus rector al noii spiritualități românești. Mintea lui a dirijat toată generația de jertfă a veacului nostru și nu numai atât a creat conștiința valorii de sine și din romantismul unor mișcări de dreapta a făcut realismul de dreapta românesc de azi. Cine l-ă uitat din paginile „Calendarului”?

Au încercat oamenii să-l întuvige? Darjel a rămas în timp drept și stăpân pe însăși senzul ființei noastre naționale.

„Gândirea” străbate prin inima spiritualității românești.

GRIGORE BUGARIN

BREVIAR

Marta Rădulescu, în ansamblul literaturii feminine românești, ocupă un loc distinct prin mlădierea expresiei și nota unei tinereți plină de avânt. E tocmai ceiace trebuie unei scriitoare pentru a îndreptăți opinia în credința unei firești accesii.

Anișoara Odeanu, dovedește în ultimul său roman „Călător în noaptea de ajun” calitățile unei analiste de mâna întâi. Imaginile ca și amănuntul, abundă în lumina unui stil plăcut.

Ion Valerian, prietenul poezilor tineri, dorește să extindă paginile revistei sale, „Viața literară” și în provincie. Poate că va găsi aici suflet mai curat de cât în o parte din literatura de moment a Capitalei, câteodată considerată drept literatura consacrată.

Ion Th. Ilea, se întoarce la coarnele plugului de unde a plecat. Ne bucurăm. Poetul acesta, tânăr ardelean de talent, dacă și-a chinuit zilele în uzina unei lumi străină din sufletul său, nu și-a întuivat simțirea.

Grigore Popiț, poet bănățan de expresivitate rurală, pe lângă poezia ce o scrie, nu cunoaște nici un moment de oboseală în organizarea societății scriitorilor români bănățeni, „Altarul Cărții”, al cărui secretar general este.

C. Miu Lerca, membru marcant al societății scriitorilor români bănățeni. „Altarul Cărții”, continuă să se mențină încadrat în datina bănățană. Și se pare a o sluji în diverse genuri de literatură. Așteptăm volumul „Băuțe” prima carte în proză și ne vom pronunța în merit.

„Fruncea”, săptămânalul dlui Nicolae Ioan, continuă a fi cel mai bun magazin. În ansamblul publicisticii din Bănat „Fruncea” e unică prin obiectivitatea și înțelepciunea cu care tratează diferitele probleme bănățene.

„Eu și Europa” a pornit pe drum drept. Ion Th. Ilea și Niculae Rusu, de-acolo, din cetatea Devei, răsună tulnic ardelean în măreția sufletului românesc de pretutindeni.

„Lanuri”, tinde să creieze un curent literar „lanurist”. În centrul acestui curent se pare ca stă poezia dlui George Popa, un poet aplecat în adâncul frumuseții legendei românești. „Lanuriști” sunt poeți de ardeleană dârzenie, tineri și entuziasmați.

„Iconar” tribuna dela Cernăuți, din care Mircea Streinul a făcut o publicație de dinamică românească, stă pe linia I-a de atac pentru a cuceri un loc de frunte în autenticul românesc. Acolo la „Iconar” se trăiește cu multă intențitate gândul marei spiritualități românești.

„Pământul” dlui Eugen Cialic dela Călărași, e una dintre cele mai interesante și bine redactate reviste din provincie. Colaborări bune, cronică bogată și înțelept scrisă de către dl Eugen Cialic.

„Revista Mea” dela Cluj, n’o mai vedem în vitrine de câțva timp. Regretăm nespus de mult această absență. Revista dnei Marta Radulescu, prezenta o ținută academică. Nădăjduim însă că va trece multă vreme și o vom vedea-o iar.

Volbură Poiană Năsturaș, vicepreședintele societății scriitorilor români bănățeni „Altarul Cărții”, a scos de sub tipar ultimul său volum de versuri „Fântâni cu lună”. Despre creația literară a acestui veșnic tânăr poet bănățan, critica românească a avut cuvinte elogioase.